

Jan Hoet zei ooit eens: “Cultuur en kunst bijten elkaar”. Nou heb ik Marie-France op geen enkel moment leren kennen als een bijtgrage dame, anders had ik hier niet alleen gewapend met een papiertje gestaan, maar Hoet bedoelde: cultuur gaat uit van de grootste gemene deler en kunst is iets individueels. Een kunstenaar gaat uit van zijn eigen wetten en cultuur is wat er leeft in een grote groep. Cultuur aanvaardt het gemiddelde en een kunstenaar aanvaardt niets. Die zoekt en zoekt en als hij het gevonden heeft, zoekt hij verder, want stilstaan kan hij niet. Cultuur kan dat wel. Kijkt zelfs achterom. Hoe kunnen ze anders komen aankakken met de ene na de andere belegen musical en daar honderdduizend voorstellingen mee halen.

Marie-France is een kunstenares. Zij aanvaardt niets. Soms zelfs niet eens de goede zorgen van Rina, die alles regelt wat een kunstenaar maar afleidt, zoals exposities, pr-activiteiten, netwerken en het avondeten. Rina mag hier natuurlijk niet onvermeld blijven. Zonder Rina zouden we hier niet staan. (Klein applausje voor Rina)

Is Marie-France een schilder? Nee. Zij is een schepper. Ja, ik weet wel, je moet eigenlijk zeggen “schilderes” en zo, maar dat mag tegenwoordig niet meer. Je moet het neutrale woord gebruiken en dat is dus het mannelijke. Iemand moet mij toch eens de logica daarvan uitleggen. In de taal is in elk geval het onderscheid tussen de seksen al niet meer geoorloofd, daar hebben we de vrouw al afgeschaft. Hup, de prullenbak in, ergens bij de negerzoenen en de zwartepieten, die mogen immers ook al niet meer.

Gelukkig is dat soort democratie nog niet doorgedrongen in de flora- en faunawereld, want dat zou de dood in de bloempot zijn. Gelukkig hebben we in de natuur en in ons dagelijks leven nog altijd vrouwtjes en mannetjes. En geloof maar dat de meesten van ons daar héél gelukkig mee zijn, - al was het alleen maar voor de lol!

Wij mannen zijn vaak maar al te blij dat we de dans ontsprongen zijn, dat zij de kinderen krijgen, dat zij opgescheept zitten met al die fysieke ongemakken en wij niet. Aan mijn lijf geen polonaise, schijnen sommigen te denken, dus zoeken ze de polonaise aan andere lijven, waarna ze naar huis terugkeren met een bloemetje en de baas de schuld geven dat ze zo lang moesten overwerken... Evolutiewetenschappers geven de scheppingsdrang de schuld, de drang om zoveel mogelijk nageslacht te creëren, zodat er altijd wel wat in leven blijft. Bij hen is de schepper een verspiller van zaad. Maar die schepper bedoel ik niet. Daarom vind ik dat mannelijk woord ook zo misleidend. Ik bedoel niet die tomeloze herhaling van zetten, dat is een kwestie van cultuur, hoe daarmee om te springen, - mogen we nou wel of mogen we nou niet vreemdgaan. “Et alors”, zou Mitterand zeggen.

Maar goed, wat ik bedoel is niet de scheppingsdrang die op nageslacht gericht is, ik bedoel de totale fysieke en geestelijke overgave aan het doek. Verdwijnen uit de wereld en opgaan in je schilderijen. Dat doet een schepper, pardon, een schepster als Marie-France!

Ter verduidelijking van wat ik bedoel wijk ik even uit naar Joke Hermsen, Nederlands schrijfster en filosofe (en niet: filosoof!). Zij maakt verschil tussen Kairos en Chronos, twee aparte tijdsbegrippen. Chronos is de kloktijd, chronos telt de minuten die we nog hebben om onze deadlines te halen, om ons werk klaar te krijgen, om op tijd te kunnen aantreden op kantoor, om dat gezellige bedrijfsfeestje uit te zitten of wat voor hindernissen op ons levenspad dan ook. Kairos is de tijd die de tijd vergeet. In de kairos worden we ondergedompeld in onszelf en ondergaan we wat kunstenaars noemen een “flow”, een inspiratiekracht die ons voortdrijft tot ver buiten de wereld, een stroom waaruit we soms verschrikt opduiken als we in de wereld terugkeren, “O shit, is het al zó laat!” We waren de tijd, de chronos, helemaal vergeten!

Wat heeft dat met het verschil tussen mannen en vrouwen te maken? Alles. Volgens mij is de kairos vrouwelijk en de chronos mannelijk. Ik zal het u met een voorbeeld demonstreren. De

populaire wetenschapsjournalist Steven Johnson haalt in zijn “Mind Wide Open” een voorval met zijn vrouw aan. Op nine/eleven is hij uit het raam aan het kijken en ziet hij de twintowers in elkaar storten. En dan schrijft hij: “Ik stond naast haar terwijl ze onze drie dagen oude zoon de borst gaf in een schommelstoel. Ik vertelde haar dat de tweede toren in elkaar was gevallen; zij had een vreemde, afwezige maar ook heel rustige blik in haar ogen (...) Later zei ze dat ze zich weliswaar schuldig voelde omdat ze blijkbaar geen medeleven kende, maar ze kon zich op dat moment onmogelijk overgeven aan de schok en het afgrijzen die de mensen rondom haar hadden bevangen. Ze begreep dat er iets afgrijselijks was gebeurd, maar ze kon het niet voelen!”

Kairos. Eén met het leven dat uit jou komt en dat je nog steeds aan het scheppen bent, weg van het leven om je heen. Als de twintowers in Bree hadden gestaan, naast het atelier van Marie-France, dan had zij op dezelfde manier verder geschilderd; afwezig, rustig, weg van dat daarbuiten. De signalen uit de chronos, waarin de man bezig is zijn deadlines te halen en zijn carrière uit te bouwen, raken haar niet. Natuurlijk heb je ook carrièrevrouwen en deadlinebitches, maar de fysieke condities om te scheppen heeft een vrouw op ons, mannen, voor. Een kunstwerk begint met een embryo in je ziel en om dat tot volle wasdom te brengen, moet je die mannelijke prestatiedrang afleggen en het onmetelijke heelal van de vrouw in glijden. Scheppingsdrang krijgen.

In sommige culturen, zoals bij de wayuu oftewel de guajira-indianen in Noord-Oost Colombia, wordt de vrouw vereerd als de spil van het leven. In een ver verleden was die opvatting over veel culturen verbreid, totdat de man zich meester maakte van de wereldhistorie en dat deed met een machtig wapen: de religie, die op de man was afgestemd, met als uiterste consequentie priesters die zelfs niet aan een vrouw mochten raken! Vrouwen werden uitgeschakeld, vernederd zelfs, precies vanwege het feit dat ze leven konden brengen en met dat leven, met hun kinderen dus, wel eens een greep zouden kunnen doen naar de macht en de rijkdom van de kerk. Die opvatting werd de dood in de bloempot. God de Schepper werd een man.

Elke bioloog, elke opvoedkundige zal erkennen dat de vrouw eerder volop in het leven staat dan de man, als die er al ooit volop in komt te staan en niet verzuipt in ambities die de chronos hem oplegt. In de puberteit heeft een meisje de slag om de hormonen al lang gewonnen, als de puberjongen er nog steeds trillend van aandoening achter probeert te komen wat dat nou toch voor een raar iets is, dat fenomeen vrouw, dat zijn wereld totaal ontregelt. Of, om het in de woorden van Midas Dekkers, de bekende Nederlandse bioloog, te zeggen: “Een meisje dat bezig is vrouw te worden, ontdekt de jongens; een jongen die bezig is man te worden, ontdekt de Playboy.”

Een meisje ziet het leven voor haar ogen ontluiken, een jongen ziet een afbeelding van dat leven en de meeste jongens blijven die afbeelding hun leven lang als een ideaalbeeld zien.

Marie-France ziet leven ontstaan onder haar handen. Het dringt door haar heen en zoekt een uitweg op haar doeken waar het in organische vormen open bloeit. Zijzelf komt tot bloei op het doek. En dat is precies wat een schepster doet.

In de driehoeksverhouding cultuur, natuur en kunst, vormt zij de spil. Cultuur probeert de natuur te beheersen, en Marie-France biedt de natuur een toevluchtsoord in haar kunst. Zij herschept die natuur, zij komt in haar schilderijen opnieuw tot leven en soms heb je de neiging om áchter het schilderij te kijken, om te zien wat ze daar uitvoert, omdat je de indruk hebt dat het nog altijd gist en broeit op haar doeken. Soms is het alsof je voelt hoe de kou of de warmte, de druilerigheid van de herfst of de volheid van de zomermaanden haar bevangen moet hebben.

Neem bijvoorbeeld het doek “Frivool”. Op het eerste gezicht lijkt het een bal van bloemen, dansende organismen, volle bloei. Alles stijgt in een deliriumachtige wirwar omhoog. Maar als je goed kijkt, zie je het onderaan gisten van verdrukte levensvormen, waaruit het decadente

gewemel vrolijk opbloeit. Een ode aan het leven, terwijl een gevoel van vergankelijkheid altijd op de loer ligt? Dat is ook precies wat er in “Danse Macabre” gebeurt, een dodendans van klaprozen, maar zo levendig weergegeven, dat die dans nooit lijkt op te houden. Een omarming van het leven in een memento mori. Klaprozen, poppies, hét symbool van vergankelijkheid én levenslust. “Roots” daarentegen is weer van een kleurenpracht, dat je een warme zomerdag vermoedt. De zon moet door de ramen geschenen hebben toen ze het maakte, en als dat niet zo is, dan is dat gewoon een bewijs voor het feit, dat ze zich volkomen kan afsluiten van de wereld! Jackson Pollock, Oscar Kokoschka, Kandinsky, Klee, heb ik al horen noemen als schilders waardoor ze beïnvloed zou zijn. Trekt u zich daar niets van aan. Die schilderijen zijn geen Klee of Pollock, ze zijn Marie-France. Ze is er zelf ingekropen, met hart en ziel, met kop en kont. Een kleine anekdote om dat te illustreren. Tijdens de voorbereidingen van deze expositie zaten we thuis bij Rina op de bank, suggesties vlogen over en weer, bij Marie-France buitelden ideeën en aanmerkingen en aanvullingen over elkaar heen en wel met zo’n vaart, dat ze haar woorden inhaalden nog voor ze uitgesproken waren. Dat ergerde haar zienderogen en op een gegeven moment riep ze vertwijfeld naar mij: “Piet, kijk eens in mijn kop!”

Dat deed ik, en wat zag ik daar? Een spel. Ik zag die buitelingen en kronkelingen en gistende organismen in telkens op elkaar ingrijpende ontstaanswoede een chaos vormen, eenzelfde chaos, zo stelde ik mij voor, als die waaruit het leven hier op aarde is geboren. De oersoep.

Dat ze uit die chaos zoveel schoons weet te scheppen, is een wonder. Niet minder dan dat. Ik nodig u uit om allemaal, hier langs de expositie lopend, in de kop van Marie-France te kijken. Maar eerst wil ik nog afsluiten met een citaat van Gabriel García Márquez, uit zijn prachtige novelle “De kolonel krijgt nooit post”. De kolonel is gepensioneerd, maar hij wacht al jaren vergeefs op zijn pensioenbericht. Het leven deelt hem de ene klap na de andere uit en toch zegt hij op een gegeven moment: “La vida es lo mejor que se ha inventado!”, het leven is het mooiste wat ze uitgevonden hebben.

Márquez was een man, maar dat zij hem vergeven.

Marie-France, bedankt voor dit ontzettend mooie leven in jouw doeken! “In” jouw doeken, niet “óp”!